

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain muuttamisesta (HE 4/2021 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Lakialoitteet

Esityksen yhteydessä valiokunta on käsitellyt seuraavat aloitteet:

- Lakialoite LA 1/2019 vp Terhi Koulumies kok ym. Lakialoite laiksi lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain muuttamisesta
- Lakialoite LA 2/2019 vp Mia Laiho kok ym. Lakialoite laiksi lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Lausunto

Valiokunta on 4.3.2021 pyytänyt asiasta lakivaliokunnan lausunnon:

- lakivaliokunta LaVL 8/2021 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Päivi Kantanen, työ- ja elinkeinoministeriö
- rekisteripäällikkö Sari Laitakari, Oikeusrekisterikeskus
- lakimies Merike Helander, Lapsiasiavaltuutetun toimisto
- kehittämisspäällikkö Laura Yliruka, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- sosiaali- ja terveystieteiden asiantuntija Ylva Krokfors, Invalidiliitto ry
- erityisasiantuntija Kirsi Pollari, Lastensuojelun Keskusliitto
- professori Virve Toivonen

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- oikeusministeriö
- opetus- ja kulttuuriministeriö
- sosiaali- ja terveysministeriö

Valiokunnan mietintö TyVM 6/2021 vp

- Kirkon työmarkkinalaitos
- KT Kuntatyönantajat
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- STTK ry
- Akava ry
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry
- Tehy ry
- Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry
- Hyvinvointiala HALI ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Suomen Yrittäjät ry

HALLITUKSEN ESITYS JA LAKIALOITTEET

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annettua lakia. Muutoksilla pyritään edistämään alaikäisten suojelua antamalla työnantajille ja muille rikostaustan selvittämisvelvollisille tahoille mahdollisuus selvittää työnhakijoiden ja muiden rikostaustan selvittämismenettelyn piiriin kuuluvien henkilöiden rikostaustaa myös lyhytaikaisissa enintään kolme kuukautta kestävässä työntekehtilanteissa. Työnantajilla, työnantajaan rinnastettavilla tahoilla eli siviilipalveluskeskuksella ja työ- ja elinkeinoviranomaisella, viranomaisella, kunnalla ja kuntayhtymällä olisi lain mukaan oikeus pyytää rikosrekisteriote nähtäväksi enintään kolme kuukautta kestävässä tehtävissä ennen työhön ottamista, luvan myöntämistä, päätöksen tai toimeksiantosopimuksen tekemistä taikka ilmoituksen vastaanottamisen jälkeen. Kyse ei olisi uuden velvollisuuden lisäämisestä lakiin, vaan rikosrekisteriotteen pyytäminen perustuisi kunkin tahon omaan harkintaan ja riskiarvioon.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan keväällä 2021.

Lakialoitteet

Lakialoitteessa LA 1/2019 vp ehdotetaan, että lasten ja nuorten kanssa työskentelevien henkilöiden työnantaja voi pyytää rikosrekisterilain (770/1993) 6 §:n 2 momentissa tarkoitettua otetta rikosrekisteristä myös muulloin kuin ensi kertaa sellaiseen työ- tai virkasuhteeseen, jotka sisältää 2 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä taikka annettaessa henkilölle näitä tehtäviä ensi kerran.

Lakialoitteessa LA 2/2019 vp ehdotetaan, että myös alle kolme kuukautta lasten ja nuorten kanssa työskentelevien rikostaustat selvitettäisiin ja että lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain (504/2002) 2 § muutetaan asian edellyttämällä tavalla.

Valiokunnan mietintö TyVM 6/2021 vp

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annettua lakia. Lakia sovelletaan työ- ja virkasuhteessa tehtävään työhön, johon pysyväisluontoisesti ja olennaisesti kuuluu ilman huoltajan läsnäoloa tapahtuvaa alaikäisen kasvatus, opetusta, hoitoa tai muuta huolenpitoa taikka muuta työskentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisen kanssa. Lisäksi lakia sovelletaan myös haettaessa toimilupaa tai toteutettaessa ilmoitusvelvollisuutta yksityisten sosiaali- ja terveystalvelujen tuottamiseen, valmisteltaessa perhehoidon toimeksiantosopimusta alaikäiselle annettavasta perhehoidosta, määrättäessä henkilö suorittamaan siviilipalvelusta, tehtäessä sopimusta työkokeilusta sekä perusopetuksessa aamu- ja iltapäivätoiminnan palvelujen hankkimiseen.

Nykyasäntely ei mahdollista rikostaustan selvittämistä lyhytkestoisissa tehtävissä. Ehdotetuilla muutoksilla pyritään edistämään alaikäisten suojelua antamalla työnantajille ja muille rikostaustan selvittämisvelvollisille tahoille mahdollisuus selvittää työnhakijoiden ja muiden rikostaustan selvittämismenettelyn piiriin kuuluvien henkilöiden rikostausta myös lyhytaikaisissa enintään kolme kuukautta kestävässä työntekotilanteissa.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää esitetyn lainmuutoksen tavoitetta lasten suojelusta tärkeänä ja kannattaa rikostaustan selvittämisen laajentamista edellä kuvattuihin lyhytkestoisiin palvelussuhteisiin ja työntekotilanteisiin. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä muutettuna seuraavin huomioin.

Rikostaustan selvittämisen velvoittavuudesta

Esityksessä ehdotetun säännöksen mukaan rikosrekisteriotteen pyytäminen enintään kolme kuukautta kestävässä tehtävässä ei olisi velvollisuus, vaan perustuisi kunkin tahon omaan harkintaan ja riskiarvioon. Lakivaliokunta on työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle antamassaan lausunnossa (LaVL 8/2021 vp) käsitellyt rikosrekisteriotteen nähtäväksi pyytämisen harkinnanvaraisuutta eli käytännössä kysymystä siitä, tulisiko kyseessä olla oikeuden sijasta velvollisuus myös enintään kolme kuukautta kestävässä palvelussuhteissa ja muissa työntekotilanteissa.

Lakivaliokunnan lausunnossa tuodaan esiin useita seikkoja, jotka puoltaisivat sitä, että oikeuden sijasta olisi kyse velvollisuudesta. Näitä ovat lasten suojelun näkökulma, vastuukysymykset sekä selvittämisoikeudesta mahdollisesti seuraava epäyhtenäinen soveltamiskäytäntö, mikäli jotkut työnantajat käyttävät oikeutta ja toiset taas eivät. Lausunnossa kiinnitetään myös huomiota siihen, että oletettavasti jo tieto rikostaustan selvittämisestä saa aikaan sen, etteivät lapsiin kohdistuneisiin rikoksiin syyllistyneet hae tehtäviin, joihin pyrkivien rikostaustat selvitetään.

Toisaalta lakivaliokunnan lausunnossa tuodaan esiin myös hallituksen esityksessä valittua sääntelymallia puoltavia käytännön seikkoja, kuten sijaisten tarve. Sijaisia tarvitaan yleisimmin henkilökunnan äkillisissä poissaoloissa esimerkiksi varhaiskasvatuksessa ja kouluissa. Sijaisen palkkaaminen ei saisi yksittäistapauksissa estyä siitä syystä, että rikosrekisteriotetta ei aikapulan

Valiokunnan mietintö TyVM 6/2021 vp

vuoksi voida tarkistaa, jos työnantaja kuitenkin harkitsee henkilön soveltuvaksi. Sijaisten saamisen viivästyminen saattaisi johtaa siihen, että lapsiryhmissä olisi laitton henkilöstötilanne.

Käytännön haasteiden todetaan liittyvän keskeisesti rikosrekisteriotteen saatavuuden nopeuteen Oikeusrekisterikeskuksesta, jossa tavanomainen enimmäiskäsittelyaika on seitsemän työpäivää. Rikostaustaotepyyntöjen käsittelyajassa tulee kuitenkin huomioida myös rikosrekisteritietojen EU-tiedonvaihto, jossa jäsenvaltioilla on velvollisuus vastata pyyntöihin 20 työpäivän kuluessa. Toisen EU-jäsenmaan kansalaisuuden omaavan henkilön rikosrekisteriotteen käsittely saattaa siten kestää huomattavasti edellä mainittua seitsemän työpäivän enimmäiskäsittelyaikaa pidempään ja enimmillään jopa yli kuukauden.

Lakivaliokunta tuo myös lausunnossaan esiin, että rikostaustan selvittäminen on vain yksi, joskin tärkeä, keino muiden joukossa pyrittäessä ehkäisemään lapsiin kohdistuvia rikoksia. Rikosrekisteriote paljastaa vain ne riskihenkilöt, jotka on jo tuomittu rikoksesta. Alalle pyrkivien soveltavuuden selvittäminen koulutukseen hakeuduttaessa sekä työpaikan järjestelyt, työntekijöiden perehdytys ja valvonta ovat todennäköisesti olennaisempia keinoja rikosten estämiseksi.

Lakivaliokunta päätyy lausunnossaan siihen, että ”Lakivaliokunnan saaman selvityksen perusteella vaikuttaa kuitenkin lakivaliokunnan käsityksen mukaan vallitsevassa tilanteessa kokonaisuutena arvioiden perustelluimmalta, että mahdollisten ongelmien välttämiseksi esityksen 5 b §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa kyseessä olisi esityksessä tarkoitetuin tavoin oikeus otteen pyytämiseen”. Lisäksi lakivaliokunta toteaa, että ”Hallituksen esityksessä omaksutun ratkaisun valitsemista tässä tilanteessa puoltaa myös se, että esityksen keskeinen sisältö on nyt arvioitavana olevan uuden 5 b §:n säätäminen ja hallituksen esitys on valmisteltu pohjautuen harkinnanvaraiseen malliin. Esityksen keskeisen ratkaisun mahdollinen muuttaminen olisi perusteltua tehdä huolelliseen ja perusteelliseen lainvalmisteluun pohjautuen ja vaikutuksia monipuolisesti arvioiden.”

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta yhtyy näihin johtopäätöksiin nyt käsiteltävänä olevan esityksen osalta ja pitää tärkeänä, että tulevien käytäntöjen selkeyden ja yhdenmukaisuuden varmistamiseksi rikosrekisteriotteiden pyytamisestä harkinnanvaraisissa tilanteissa laaditaan selkeät ohjeistukset. Työnantajien suorittamaa riskiarvion tekemistä tulee ohjeistaa, seurata ja valvoa, ja ohjeistuksella on tuettava oikeuden käyttämistä niin laajasti kuin se välttämättömiä poikkeustapauksia lukuun ottamatta on mahdollista.

Lainsäädännön uudistamistarve

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta toteaa, että lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä koskevaan lainsäädäntöön liittyy laajempia selvittämistä ja arviointitarpeita. Valiokunta pitää tärkeänä, että valtioneuvosto ryhtyy pikaisesti selvittämään ja arvioimaan kokonaisvaltaisesti lainsäädäntöä ja sen uudistamistarpeita sekä tarvittaessa valmistelevaan asiaa koskevia lainsäädäntömuutoksia. Tähän liittyy myös nyt käsiteltävän lainsäädännön seuranta on tärkeää. Selvityksessä on tärkeää arvioida sitä, voidaanko ja miten rikostaustan selvittämisvelvollisuutta laajentaa myös kolmen kuukauden aikarajan alittaviin tilanteisiin siten, että edellä esitetyn kaltaiset sekä mahdolliset muut ongelmatilanteet voidaan välttää. Selvityksessä tulee arvioida myös keinoja, joilla rikosrekisteriotteen saamista voitaisiin nopeuttaa. Edelleen selvityksessä tulee arvioida rikostaustan selvittämisen mahdollisuuksia myös työsuhteen aikana samoin kuin sitä, jää-

Valiokunnan mietintö TyVM 6/2021 vp

kö tällä hetkellä lain soveltamisalan ulkopuolelle ryhmiä, joiden osalta rikostaustan selvittäminen olisi perusteltua, kuten terveydenhuollon palveluja tarjoavat itsenäiset ammatinharjoittajat sekä edunvalvojat. Myös rikosrekisteriotteen maksullisuuden tarkoituksenmukaisuutta tulee arvioida samoin kuin sitä, onko alalle pyrkivien soveltuvuuden selvittämisessä koulutukseen hakeuduttaessa mahdollisia tarkistamistarpeita.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää lakivaliokunnan lausunnossa ehdotettua lausumaa vastaavan lausuman hyväksymistä, jonka mukaan eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ryhtyy pikaisesti selvittämään ja arvioimaan kokonaisvaltaisesti lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämiseen liittyvää lainsäädäntöä ja sen uudistamistarpeita, erityisesti mahdollisuuksia laajentaa rikostaustan selvittämisvelvollisuutta ja nopeuttaa rikosrekisteriotteen saamista, sekä tarvittaessa valmistelemaan asiaa koskevat lainsäädäntöehdotukset. (*Valiokunnan lausumaehdotus 1*)

Muuta

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta huomauttaa, että hallituksen esitykseen ei ole sisällytetty erityistä lapsivaikutusten arviointia, joka tässä tapauksessa olisi ollut syytä tehdä, kun kyse on nimenomaan lapsia koskevasta lainsäädännöstä. Valiokunta pitää tärkeänä, että esitetyn jatkoselvityksen yhteydessä asiaan kiinnitetään huomiota.

Lakialoitteet

Edellä oleviin perusteluihin viitaten valiokunta ehdottaa lakialoitteiden LA 1/2019 vp ja LA 2/2019 vp hylkäämistä.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain muuttamisesta

7 §. Merkintä rikosrekisteriotteen esittämisestä ja otteen palauttaminen. Lain 7 §:n mukaan rikosrekisteriotteen nähtäväksi esittäneen henkilön henkilötietoihin saadaan tehdä ainoastaan merkinnät rikosrekisteriotteen esittämisestä ja otteen tunnistetiedoista. Esityksen perustelujen mukaan tunnistetiedoilla tarkoitetaan otteen päiväystä. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan asiantuntijakuulemisissa on tuotu esille, että voimassa olevan säännöksen sanamuoto ”tunnistetiedoista” on tulkinnanvarainen, mikä saattaa aiheuttaa tarpeettomien tietojen keräämistä rikosrekisteriotteelta. Valiokunta ehdottaa pykälän ensimmäisen virkkeen muuttamista täsmällisempään ja tarkkarajaisempaan muotoon siten, että ”otteen tunnistetiedoista” muutetaan muotoon ”otteen päiväyksestä”.

Valiokunnan mietintö TyVM 6/2021 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 4/2021 vp sisältyvän lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Eduskunta hylkää lakialoitteisiin LA 1/2019 vp ja 2/2019 vp sisältyvät lakiehdotukset.

Eduskunta hyväksyy kaksi lausumaa. (Valiokunnan lausumaehdotukset)

Valiokunnan muutosehdotukset

Laki

lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain (504/2002) 2 §:n 2 momentin 3 kohta ja 3 momentti sekä 7 §, sellaisina kuin niistä ovat 2 §:n 2 momentin 3 kohta ja 3 momentti laissa 926/2012, ja lisätään lakiin uusi 5 b § seuraavasti:

2 §

Sovellettamisala

Lakia sovelletaan 1 momentissa säädetyin edellytyksin myös:

3) perhehoitolain (263/2015) 3 §:ssä tarkoitetun perhehoitajan antamaan perhehoitoon;

Tätä lakia ei kuitenkaan sovelleta 1 ja 2 momentissa tarkoitettuihin tehtäviin, jotka yhden vuoden aikana yhteensä kestävät enintään kolme kuukautta, jollei 5 b §:ssä toisin säädetä. Lisäksi siivilipalveluskeskus ei voi määrätä henkilöä tämän lain mukaisiin tehtäviin, jos henkilö ei halua ottaa vastaan tällaisia tehtäviä.

5 b §

Oikeus pyytää rikosrekisteriote nähtäväksi

Sen lisäksi, mitä 3—5 ja 5 a §:ssä säädetään, työnantajalla ja työnantajaan rinnastettavalla taholla, 4 §:ssä tarkoitetulla viranomaisella ja kunnalla sekä 5 ja 5 a §:ssä tarkoitetulla kunnalla ja

Valiokunnan mietintö TyVM 6/2021 vp

kuntayhtymällä on oikeus pyytää rikosrekisteriote nähtäväksi enintään kolme kuukautta kestävässä tehtävissä ennen työhön ottamista, luvan myöntämistä, päätöksen tai toimeksiantosopimuksen tekemistä taikka ilmoituksen vastaanottamisen jälkeen.

7 § (Uusi)

Merkintä rikosrekisteriotteen esittämisestä ja otteen palauttaminen

Rikosrekisteriotteen nähtäväksi esittäneen henkilön henkilötietoihin saadaan tehdä ainoastaan merkinnät rikosrekisteriotteen esittämisestä ja otteen päiväyksestä. Työnantaja tai muu henkilö, joka on tämän lain mukaan saanut rikosrekisteriotteen nähtäväksi, ei saa ottaa siitä jäljennöstä. Rikosrekisteriote on palautettava otteen esittäneelle henkilölle viipymättä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____.

Valiokunnan lausumaehdotukset

1. *Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ryhtyy pikaisesti selvittämään ja arvioimaan kokonaisvaltaisesti lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämiseen liittyvää lainsäädäntöä ja sen uudistamistarpeita, erityisesti mahdollisuuksia laajentaa rikostaustan selvittämisvelvollisuutta ja nopeuttaa rikosrekisteriotteen saamista, sekä tarvittaessa valmistelemaan asiaa koskevat lainsäädäntöehdotukset.*
2. *Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto kiinnittää asianmukaista huomiota lasten turvallisuuteen ja perusoikeuksien toteutumiseen silloin, kun kyse on henkilöiden soveltuvuudesta työskentelemään lasten kanssa, ja asiaa koskevissa tulevilla lainsäädäntöhankkeissa laatii lapsivaikutusten arvioinnin, joka sisällytetään osaksi hallituksen eduskunnalle antamia esityksiä.*

Valiokunnan mietintö TyVM 6/2021 vp

Helsingissä 12.5.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Anna Kontula vas
jäsen Bella Forsgrén vihr
jäsen Tuomas Kettunen kesk
jäsen Terhi Koulumies kok
jäsen Rami Lehto ps
jäsen Niina Malm sd
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Jukka Mäkynen ps
jäsen Anders Norrback r
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Arto Satonen kok
jäsen Ruut Sjöblom kok
jäsen Riikka Slunga-Poutsalo ps
jäsen Sofia Virta vihr
varajäsen Antero Laukkanen kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

istuntoasiainneuvos Miika Suves

Valiokunnan mietintö TyVM 6/2021 vp
Vastalause 1

Vastalause 1

Perustelut

Hallituksen esityksessä ehdotetaan lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain muuttamista siten, että työnantajalle ja muille rikostaustan selvittämisvelvollisille tahoille annettaisiin oikeus selvittää työnhakijoiden ja muiden rikostaustan selvittämismenettelyn piiriin kuuluvien henkilöiden rikostaustaa myös enintään kolme kuukautta kestävässä palvelussuhteissa ja muissa työntehtötilanteissa.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pyysi lakivaliokunnalta lausuntoa rikosrekisteriotteen nähtäväksi pyytämisen harkinnanvaraisuudesta eli siitä, tulisiko rikostaustan selvittämiseen olla oikeuden sijasta velvollisuus myös tällaisissa lyhytkestoisissa työntehtötilanteissa. Lakivaliokunta ehdotti eduskunnan hyväksyttäväksi lausumaa, jossa edellytetään, että valtioneuvosto ryhtyy pikaisesti selvittämään ja arvioimaan kokonaisvaltaisesti lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämiseen liittyvää lainsäädäntöä ja sen uudistamistarpeita, erityisesti mahdollisuuksia laajentaa rikostaustan selvittämisvelvollisuutta ja nopeuttaa rikosrekisteriotteen saamista, sekä tarvittaessa valmistelemaan asiaa koskevat lainsäädäntöehdotukset.

Alaikäisten henkilökohtaisen koskemattomuuden suojeleminen ja heidän turvallisuutensa edistäminen on perussuomalaisille tärkeää. Perussuomalaisen valiokuntaryhmä painottaa mietinnön kohdan (5) mukaisia lakivaliokunnan lausunnon seikkoja ja pitää ehdotusta rikosrekisteriotteen nähtäväksi pyytämisen harkinnanvaraisuudesta riittämättömänä. Lasten kanssa työskentelevien henkilöiden rikostaustan selvittämiseen tulisi kaikissa tilanteissa olla lakiin perustuva velvollisuus palvelussuhteen tai muun työntehtötilanteen kestosta riippumatta, koska jo velvollisuuden olemassaolo saisi aikaan sen, etteivät lapsiin kohdistuneisiin rikoksiin syyllistyneet hae tehtäviin, joihin pyrkivien rikostaustat selvitetään.

Saadun selvityksen mukaan rikostaustan omaavia henkilöitä pyrkii työskentelemään lasten pariin. Perussuomalaisen valiokuntaryhmä kiinnittääkin huomiota siihen, että hallituksen esityksessä lakimuutoksen vaikutusten arviointi perustuu pääasiallisesti arviointiin työnantajille ja Oikeusrekisterikeskukselle aiheutuvista vaikutuksista. Lapsiasiavaltuutettu on valiokunnalle antamassaan asiantuntijalausunnossa kiinnittänyt huomiota siihen, ettei sääntelyvaihtoehtoja ole arvioitu lainkaan lapsen oikeuksien kannalta. Vaikutusarviointia ei olekaan tehty esimerkiksi siitä näkökulmasta, missä määrin lasten kaltoinkohtelua olisi mahdollista estää, jos rikosrekisteriote pyydetäisiin poikkeuksetta myös lyhytaikaisissa tehtävissä. Tätä on pidettävä merkittävänä puutteena ottaen huomioon, että kaikissa lapsia koskevissa toiminnoissa olisi ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Oikeus henkilökohtaiseen turvallisuuteen ja koskemattomuuteen on turvattu kaikille sekä perustuslaissa että useissa ihmisoikeussopimuksissa. Nämä säädökset ja sopimukset suojaavat myös lapsia. Myös kansallisen lapsistrategian linjausten mukaan jokaisella lapsella on ehdoton oikeus elämään ja suojelemaan kaikilta väkivallan muodoilta. Perussuomalaisen valiokuntaryhmä katsoo, että juuri tämän kaltaiset esitykset ovat niitä, joissa lapsivaikutusten arvioinnin tekeminen olisi

Valiokunnan mietintö TyVM 6/2021 vp
Vastalause 1

kaikkein tärkeintä, ja pitää valitettavana ja merkittävänä puutteena, että hallitus on jättänyt arvioinnin laatimatta.

Lapsen oikeus erityiseen suojeluun on yksi lapsioikeuden keskeisistä periaatteista. Lapsen suojeluperiaate on kirjattu muun muassa kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevaan YK:n yleissopimukseen, taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevaan YK:n yleissopimukseen ja YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen. Viimeksi mainittu sopimus velvoittaa sopimusvaltioita ryhtymään kaikkiin asianmukaisiin toimiin suojellakseen lapsia kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä, mukaan lukien seksuaalinen hyväksikäyttö, silloin kun hän on vanhempansa, muun laillisen huoltajansa tai kenen tahansa muun hoidossa.

Niin kutsutun Lanzarote-sopimuksen sopijapuolena Suomi on puolestaan sitoutunut muun muassa lainsäädännön keinoin varmistamaan, ettei henkilöitä, jotka pyrkivät ammatteihin, joiden harjoittamiseen liittyy säännöllistä yhteydenpitoa lapsiin, ole tuomittu lasten seksuaalisesta riistosta tai seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Sopimusta valvova Lanzarote-komitea on painottanut pakollisen seulonnan toteuttamista niin julkisella kuin yksityiselläkin sektorilla rekrytoinnin yhteydessä. Huomattava on, että komitean arviointiraportissa vuodelta 2019 on nimenomaisesti todettu, ettei Suomen lainsäädäntö täytä sopimuksen vaatimuksia, kun rikosrekisteriotetta ei vaadita henkilöltä, jonka palvelussuhde kestää vuoden aikana enintään kolme kuukautta. Katsomme, ettei hallituksen nyt esittämä sääntelyratkaisu rikosrekisteriotteen nähtäväksi pyytämisen harkinnanvaraisuudesta enintään kolme kuukautta kestävässä työntekotilanteissa riitä täyttämään mainitun sopimuksen velvoitteita.

Käytännön huolet velvoittavassa mallissa liittyvät lakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan sijaisten palkkaamisen viivästymiseen lyhytaikaisissa sijaisuuksissa. Tähän liittyen on huomattava, että rikostaustan selvittämiseksi esitetyn rikosrekisteriotteen kelpoisuusaika on kuusi kuukautta. Tiettyä työtehtävää varten tilattua rikosrekisteriotetta voi siten käyttää otteen voimassaoloaikana myös toista tehtävää varten. Työvoimaa esimerkiksi päiväkoteihin ja kouluihin välittävien yritysten sijaisrekistereihin ilmoittautuneiden on siten usein mahdollista toimittaa rikosrekisteriote työnantajan nähtäväksi ilman viivettä myös silloin, kun tarve sijaisrekrytoinnille ilmenee yllättäen ja lyhyellä varoitusajalla. Niitä tapauksia varten, joissa rikosrekisteriotetta ei aikapulan vuoksi olisi saatavilla ennen työnteon aloittamista, esitämme sääntelymallia, jossa työntekijän olisi toimitettava rikosrekisteriote työnantajan nähtäväksi viipymättä sen jälkeen, kun otepyyntö on käsitelty Oikeusrekisterikeskuksessa.

Erityisen ongelmallisena perussuomalaisen valiokuntaryhmä pitää sitä, että TE-toimiston vastuulla olevan, maahanmuuttaja-asiakkaille suunnattuun kotoutumiskoulutukseen osana kuuluvan käytännön harjoittelun näkökulmasta kunnat ja erityisesti varhaiskasvatuksen yksiköt ovat osoittautuneet halutuiksi työpaikoiksi, mutta kyseinen käytännön harjoittelu on kestoaltaan kuitenkin niin lyhyt, ettei se oikeuta rikosrekisteriotteen nähtäväksi saamiseen, ja kotouttamispalvelun piirissä olevien henkilöiden osalta rikostaustan luotettava selvittäminen on usein muutenkin mahdotonta. Perussuomalaisen valiokuntaryhmä katsoo, ettei tällaista harjoittelua tulisi järjestää siten, että se vaarantaa varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten tai koululaisten turvallisuuden, eikä sellaisia henkilöitä, joiden rikostaustasta tai edes henkilöllisyydestä ei voida saada luotetta-

Valiokunnan mietintö TyVM 6/2021 vp
Vastalause 1

vaa tietoa, tule laittaa sellaisiin tehtäviin, joissa he työskentelevät henkilökohtaisessa vuorovai-
kutuksessa alaikäisten kanssa.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä toteaa tässä yhteydessä selvyiden vuoksi yhtyvän lakiva-
liokunnan lausumaesitykseen, jonka mukaan eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ryhtyy pi-
kaisesti selvittämään ja arvioimaan kokonaisvaltaisesti lasten kanssa työskentelevien rikostaus-
tan selvittämiseen liittyvää lainsäädäntöä ja sen uudistamistarpeita, erityisesti mahdollisuuksia
laajentaa rikostaustan selvittämismahdollisuutta ja nopeuttaa rikosrekisteriotteen saamista, sekä
tarvittaessa valmistelemaan asiaa koskevat lainsäädäntöehdotukset. On syytä arvioida rikostaus-
tan selvittämisen mahdollisuuksia esimerkiksi työsuhteen aikana samoin kuin sitä, jääkö tällä het-
kellä lain soveltamisalan ulkopuolelle ryhmiä, joiden osalta rikostaustan selvittäminen olisi pe-
rusteltua.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotus hyväksytään muutettuna (*Vastalauseen muutosehdotukset*) ja

että hyväksytään yksi lausuma (*Vastalauseen lausumaehdotus*).

Vastalauseen muutosehdotukset

Laki

lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain (504/2002)
2 §:n 2 momentin 3 kohta ja 3 momentti sekä 7 §,
sellaisina kuin niistä ovat 2 §:n 2 momentin 3 kohta ja 3 momentti laissa 926/2012, ja
lisätään lakiin uusi 5 b § seuraavasti:

2 §

Soveltamisala

Lakia sovelletaan 1 momentissa säädetyin edellytyksin myös:

(3 kohta kuten TyVM)

Valiokunnan mietintö TyVM 6/2021 vp
Vastalause 1

~~Tätä lakia ei kuitenkaan sovelleta 1 ja 2 momentissa tarkoitettuihin tehtäviin, jotka yhden vuoden aikana yhteensä kestävät enintään kolme kuukautta, jollei 5 b §:ssä toisin säädetä.~~ Mikäli rikosrekisteriotetta ei lyhytaikaisessa työtehtävässä aikapulan vuoksi ole saatavilla ennen työnteon aloittamista, työntekijän on 5 b §:ssä säädetyllä tavalla toimitettava rikosrekisteriote työnantajan nähtäväksi. Siviilipalveluskeskus ei voi määrätä henkilöä tämän lain mukaisiin tehtäviin, jos henkilö ei halua ottaa vastaan tällaisia tehtäviä.

5 b §

Rikosrekisteriote lyhytaikaisissa työtehtävissä

Sen lisäksi, mitä 3—5 ja 5 a §:ssä säädetään, työnantajalla ja työnantajaan rinnastettavalla taholla, 4 §:ssä tarkoitetulla viranomaisella ja kunnalla sekä 5 ja 5 a §:ssä tarkoitetulla kunnalla ja kuntayhtymällä on **velvollisuus** pyytää rikosrekisteriote nähtäväksi enintään kolme kuukautta kestävässä tehtävässä ennen työhön ottamista, luvan myöntämistä, päätöksen tai toimeksiantosopimuksen tekemistä taikka ilmoituksen vastaanottamisen jälkeen.

Mikäli rikosrekisteriotetta ei aikapulan vuoksi ole saatavilla ennen työnteon aloittamista, työntekijän on toimitettava rikosrekisteriote työnantajan nähtäväksi viipymättä sen jälkeen, kun otepyyntö on käsitelty Oikeusrekisterikeskuksessa.

7 §

(Kuten TyVM)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Vastalauseen lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ryhtyy toimenpiteisiin varmistaa, ettei sellaisia kotouttamispalvelun piirissä olevia henkilöitä, joiden henkilöllisyydestä tai rikostaustasta ei ole saatavilla luotettavaa selvitystä, hyväksytä harjoitteluun sellaisille työpaikoille tai muihin tehtäviin, joissa he ovat henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisten kanssa.

Helsingissä 12.5.2021

Rami Lehto ps
Riikka Slunga-Poutsalo ps
Jukka Mäkyneen ps

Valiokunnan mietintö TyVM 6/2021 vp
Vastalause 2

Vastalause 2

Perustelut

Kokoomuksen valiokuntaryhmä pitää perusteltuna hallituksen esitystä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä koskevan lain muuttamisesta. Lainsäädännön on suojeltava lasten koskemattomuutta ja turvallisuutta kaikissa tilanteissa. Suomi on sitoutunut YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen, joka edellyttää sopimusvaltioilta aktiivisia toimenpiteitä lasten suojelemiseksi.

Hallituksen valitsema sääntelymalli perustuu työnantajien mahdollisuuteen pyytää rikosrekisteriote myös alle kolme kuukautta kestävässä työ- ja virkasuhteissa. Esityksessä on perusteltu vapaaehtoisuuteen perustuvaa sääntelymallia erityisesti työnantajien hallinnollisen taakan näkökulmasta. Esityksestä puuttuvat arviot siitä, miten vaihtoehtoinen sääntelymalli suojelisi alaikäisiä valittua sääntelyratkaisua paremmin. Asiantuntijakuulemisissa on tuotu ilmi, että kun rikosrekisteriotteen pyytäminen jätetään työnantajan harkinnan varaan, lasten oikeuksien toteutuminen jää käytännössä kiinni aikuisten toiminnasta, jonka taustalla voivat vaikuttaa hyvin moninaiset vaikuttimet.

Työnantajan kannalta niin vastuukysymyksiä kuin työnantajan korvausvelvollisuutta harkittaessa tilanne olisi selkeämpi, jos kyseessä olisi velvollisuus, mikäli jotain tapahtuisi. Nyt jää epäselväksi se, millä kriteereillä työnantajat harkitsisivat, käyttävätkö ne oikeuttaan rikostaustan selvittämiseen vai eivät. Jos otteen pyytäminen olisi harkinnanvaraista ja työnantaja jättäisi jossain tapauksessa pyytämättä otteen ja tapahtuisi jotain, jouduttaisiin arvioimaan muun muassa sitä, onko harkintavaltaa käytetty oikein. Velvollisuus olisi toimivampi malli myös tapauksissa, joissa joudutaan punnitsemaan työnantajan mahdollista korvausvastuuta. Velvollisuus turvaisi myös työntekijöiden yhdenvertaisen kohtelun. Harkinnanvaraisuus voisi johtaa erilaisiin soveltamiskäytäntöihin eri kunnissa ja kaupungeissa, kun osa työnantajista käyttäisi oikeuttaan selvittää rikostausta ja osa ei.

Saadun asiantuntijaselvityksen perusteella on käynyt ilmi, että on perusteltua säätää työnantajille velvollisuus rikostaustan selvittämiseksi mahdollisuuden sijaan. Velvollisuuden säätäminen parantaisi lasten oikeuksia ja olisi tältäkin osin perusteltu ratkaisu. Hallituksen esitykseen sisältyvää lakiehdotusta on muutettava siten, että se perustuu rikosrekisteriotteen pyytämisen osalta oikeuden sijaan velvollisuuteen. Vastalauseessa ehdotetussa pykälämuutoksessa mahdollistettaisiin velvollisuudesta poikkeaminen tilapäisesti, mikäli työnantaja ei voi täyttää lakisääteistä mitoitusta.

Kokoomuksen valiokuntaryhmä yhtyy työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan lausumaehdotukseen, jossa eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ryhtyy pikaisesti selvittämään ja arvioimaan kokonaisvaltaisesti lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämiseen liittyvää lainsäädäntöä ja sen uudistamistarpeita, erityisesti mahdollisuuksia laajentaa rikostaustan selvittämisvelvollisuutta ja nopeuttaa rikosrekisteriotteen saamista, sekä tarvittaessa valmistelemaan asiaa koskevat lainsäädäntöehdotukset.

Valiokunnan mietintö TyVM 6/2021 vp
Vastalause 2

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotus hyväksytään muutettuna. (*Vastalauseen muutosehdotukset*)

Vastalauseen muutosehdotukset

Laki

lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain (504/2002)
2 §:n 2 momentin 3 kohta ja 3 momentti sekä 7 §,
sellaisina kuin niistä ovat 2 §:n 2 momentin 3 kohta ja 3 momentti laissa 926/2012, ja
~~lisätään lakiin uusi 5 b §~~ seuraavasti:

2 §

Sovellettamisala

Lakia sovelletaan 1 momentissa säädetyn edellytyksin myös:

(3 kohta kuten TyVM)

~~Tätä lakia ei kuitenkaan sovelleta 1 ja 2 momentissa tarkoitettuihin tehtäviin, jotka yhden vuoden aikana yhteensä kestävät enintään kolme kuukautta, jollei 5 b §:ssä toisin säädetä. Työnantaja voi poiketa rikosrekisteriotteen pyytämisestä ennen työn aloittamista lakisääteisen mitoituksen täyttämiseksi. Tällaisissa tilanteissa työntekijän on toimitettava ote jälkikäteen välittömästi sen Oikeusrekisterikeskuksesta saatuaan. Lisäksi siviilipalveluskeskus ei voi määrätä henkilöä tämän lain mukaisiin tehtäviin, jos henkilö ei halua ottaa vastaan tällaisia tehtäviä.~~

~~5 b §~~

~~*Oikeus pyytää rikosrekisteriote nähtäväksi*~~

~~Sen lisäksi, mitä 3—5 ja 5 a §:ssä säädetään, työnantajalla ja työnantajaan rinnastettavalla taholla, 4 §:ssä tarkoitettulla viranomaisella ja kunnalla sekä 5 ja 5 a §:ssä tarkoitettulla kunnalla ja kuntayhtymällä on oikeus pyytää rikosrekisteriote nähtäväksi enintään kolme kuukautta kestävisä tehtävissä ennen työhön ottamista, luvan myöntämistä, päätöksen tai toimeksiantosopimuksen tekemistä taikka ilmoituksen vastaanottamisen jälkeen.~~

Valiokunnan mietintö TyVM 6/2021 vp
Vastalause 2

7 §

(Kuten TyVM)

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____ .

Helsingissä 12.5.2021

Arto Satonen kok
Terhi Koulumies kok
Ruut Sjöblom kok
Antero Laukkanen kd